

Nr 101.

Av herr **Hammar skjöld, Carl Gustaf**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning.

I min i första kammaren föregående år väckta motion nr 269 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 175 angående omorganisationen av försvarets centrala ledning och förvaltning anslöt jag mig i stort till de principer, vilka lagts till grund för sagda proposition. I vissa avseenden ansåg jag mig likväl böra göra erinringar mot motiveringen eller framställa särskilda förslag, allt i överensstämmelse med av chefen för generalstaben i ärendet avgivna yttranden, till vilka i övrigt hänvisades.

Till protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1930, vilket i utdrag ingår i »Bilaga till 1930 års statsverksproposition, Fjärde huvudtiteln», har föredragande departementschefen beträffande spörsmålet om en omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning bl. a. anfört följande: »De huvudgrunder, varpå 1929 års förslag var byggt, synas mig böra bibehållas. Till förtydligande av den ställning, cheferna för hären och marinen skulle komma att intaga i förhållande till de centrala förvaltningsorganen, hava uppgjorts preliminära utkast till vissa delar av instruktionerna för ifrågavarande myndigheter, vilka utkast torde få såsom bilagor (Bil. A och B) fogas vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende.»

Jag kan på grund härav beträffande den i statsverkspropositionen föreslagna omorganisationen av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. i huvudsak inskränka mig till att — utom beträffande de nämnda utkasterna till instruktioner — hänvisa till min ovannämnda, i första kammaren förlidet år väckta motion nr 269. Jag kommer dock att i särskilda motioner upptaga framställningarna angående truppförbandens organisation och angående ändringar i värnpliktslagen.

I sitt yttrande till ovannämnda statsrådsprotokoll anför departementschefen vidare: »Jag anser mig emellertid redan nu böra framhålla, att den verkställda förnyade bearbetningen bland annat inriktats på att från frågan om den centrala ledningens organisation avskilja sådana spörsmål, vilkas lösning icke står i oupplösligt samband med nämnda fråga — —.» I enlighet härmed böra ytterligare vissa delar av de i statsverkspropositionen framlagda förslagen avskiljas. Sådana äro framförallt brigadchefsbeställningarnas vid arméfördelning disponerande för andra befattningar samt sammanslagningen av de båda befattningarna såsom militärbefäl-

havare för övre Norrland och såsom kommandant i Bodens fästning ävensom av nämnda befälhavares båda staber.

I min motion i första kammaren förlidet år nr 269 anförde jag bl. a.: »Såväl erfarenheterna från världskriget som utvecklingen i vårt land under senaste tid göra det icke endast önskvärt utan nödvändigt att närmare än som angives i proposition nr 175 förena de tre försvarsgrenarna. Då det emellertid icke lär kunna förutsättas, att en fråga av så stor betydelse kan lösas på grund av enskild motion, inskränker jag mig till att beröra densamma beträffande motiveringen.» Det är beklagligt, att icke heller i årets proposition denna betydelsefulla fråga upptagits till lösning.

I statsverkspropositionen bifogat »Utkast till instruktion för lantförsvarets centrala ledning» (Bil. A, § 1, mom. 3) säges: »Beträffande ledningen under krig av rikets försvarsväsende till lands gäller vad därom särskilt stadgas.» Då sålunda krigsorganisationen, som måste vara grundvalen för ordnandet av lantförsvarets centrala ledning i fred, icke angivits, försvåras i hög grad bedömandet av instruktionens bestämmelser. *I krig* måste förvaltningsmyndigheten vara underställd den högsta militära myndigheten. Det riktiga är naturligtvis, att så är förhållandet även *i fred*. Om så är förhållandet ålägges endast *en* myndighet ansvaret för härens krigsduglighet, och icke som nu avses tvenne myndigheter (§ 1, mom. 1, första stycket), och klara linjer vinnas beträffande förhållandet mellan den högsta militära myndigheten och den högsta förvaltningsmyndigheten, vilket — vartill jag senare återkommer — med nu avsedd inbördes ställning mellan berörda myndigheter icke blir fallet.

Chefen för hären kommer enligt lydelsen av instruktionens 2—6 §§ knappast att föra *befäl* över armén. Hans föreslagna uppgifter och befogenheter innebära, där de gå utöver vad som nu tillkommer chefen för generalstab, huvudsakligen endast ett inspektorat över armén. Sålunda tillkommer honom icke befälsrätt över lantförsvarets kommandoexpedition (§ 2). Detta förhållande kan komma att medföra, att chefen för kommandoexpeditionen, vilken skall »kunna fungera såsom departementschefens militära rådgivare», i praktiken blir en mellaninstans mellan chefen för hären och Kungl. Maj:t. Detta ligger så mycket närmare till hands, som, enligt § 5, mom. 1 »förutom sådana frågor, i vilka Konungen eljest förbehållit sig att meddela beslut», en mångfald ärenden äro undandragna chefens för hären avgörande. För att icke göra hans befälsrätt över arméns personal illusorisk bör all kommandering av personal *inom* hären verkställas av honom (§ 5). Likaledes bör det i allmänhet tillkomma chefen för hären att utfärda tjänstgörings- och utbildningsreglementen (§ 5). Flertalet mobiliseringsplaner böra även kunna fastställas av honom. Instruktionsutkastet innehåller icke några utformade bestämmelser angående chefens för hären befogenhet och inflytande i befordringsfrågor, bestämmelser vilka skulle kunna inverka på bedömandet av utkastet.

Den militära befogenhet, som enligt »Utkast till instruktion för lantförsvarets centrala ledning» tillmätes chefen för hären, är för ringa och bör genom omarbetning av instruktionsutkastet ökas i antydd riktning.

Såsom ovan framhållits, är chefens för hären och arméförvaltningens ställning som varandra sidoordnade myndigheter icke ägnat att säkerställa enhetligheten i krigsförberedelserna och det nödvändiga militära inflytandet på förvaltningen. Enligt § 8, mom. 2, äger chefen för hären att i vissa angivna frågor meddela arméförvaltningen eller dess särskilda departement direktiv, varigenom hans inflytande på förvaltningen skulle kunna förefalla säkerställt. Men av samma § mom. 5 framgår, att chefen för hären äger utfärda dessa direktiv först sedan ärendet beretts av chefen för hären i *samråd* med arméförvaltningen. Än tydligare framgår den ringa betydelse, som chefens för hären rättighet att meddela direktiv till arméförvaltningen i verkligheten skulle få, av den föreslagna lydelsen av instruktionens § 15, vilken på följande sätt reglerar arméförvaltningens skyldigheter beträffande av chefen för hären utfärdade direktiv: »Arméförvaltningen skall vid utövan- det av sin ämbetsbefattning låta sig angeläget vara att bistå chefen för hären vid upprätthållandet av härens krigsberedskap och krigsduglighet samt att i övrigt befärma samarbetet med nämnde chef. I sådant avseende åligger det arméförvaltningen att efterkomma av chefen för hären jämlikt § 8 mom. 1—3 meddelade föreskrifter och direktiv, så långt tillgängliga medel det medgiva och åtgärden är förenlig med gällande författningar och av Konungen givna beslut. Finner arméförvaltningen, att hinder i ovan berört hänseende är för handen eller att efterkommandet av nämnda föreskrifter och direktiv eljest är oförenligt med rätta fullgörandet av arméförvaltningen åvilande allmänna uppgifter eller innebär inskränkning i dess befogenheter och ansvar med avseende å den medelsförvaltning, som blivit ämbetsverket anförtrodd, har ämbetsverket rätt och skyldighet att därom till Konungen göra anmälan, antingen omedelbart, när ärendets vikt så fordrar, eller vid avgivandet av de förslag eller framställningar, varå av chefen för hären meddelade föreskrifter eller direktiv hava avseende.»

De i instruktionen föreslagna formerna för samverkan mellan chefen för hären och arméförvaltningen äro icke heller ägnade att påskynda och underlätta ärendenas behandling och avgörande. Samråd mellan chefen för generalstaben och arméförvaltningen är i vissa frågor sedan lång tid tillbaka praxis. Att kategoriskt anbefalla (§ 18, mom. 5, och § 13, mom. 2) samråd eller gemensam beredning för vissa ärenden kommer att fördröja och tynga arbetet och att sålunda verka i icke önskvärd riktning. I krig är en sådan form för samverkan otänkbar. Organisationen i fred bör förbereda krigsorganisationen genom att ställa arméförvaltningen under chefen för hären. Det inflytande på förvaltningen, vilket enligt »Utkast till instruktion för lantförsvarets centrala ledning» tillförsäkras chefen för hären,

bör av denna anledning ökas och instruktionsutkastet i detta syfte omarbetas.

Vad här sagts om chefen för hären och arméförvaltningen, gäller i viss mån även chefen för marinen och marinförvaltningen.

Utkasten till instruktion för lantförsvarets respektive sjöförsvarets centrala ledning äro i behov av en grundlig och fullständig omarbetning.

Under hänvisning till vad jag i min meromnämnda motion anført, bör antalet kaptensbeställningar vid generalstabskåren bibehållas vid 34. Om detta förslag icke vinner bifall, bör den i propositionen föreslagna minskningen av antalet kaptensbeställningar ske successivt, lämpligen under en tidrymd av 5 år.

Departementschefen gör i likhet med beredningen gällande, att befattningen såsom inspektör för artilleriet bör skiljas från befattningen såsom generalfälttygmästare (chef för vapendepartementet). Vapendepartementet innesluter enligt propositionen även en ingenjörbyrå för ärenden rörande signal-, pionjär- och ingenjörteknisk materiel samt för ingenjörtruppernas fordon.

Mot den föreslagna åtgärden att skilja inspektören för artilleriet från vapendepartementet hava erinringar framförts såväl av de sakkunniga som av chefen för generalstaben, av generalfälttygmästaren och av chefen för fortifikationen. Såsom skäl mot den föreslagna organisationen har bl. a. anförts, att chefen för vapendepartementet icke kommer att stå i den intima beröring med trupp, vilken erfordras för att kunna överskåda truppens materielbehov, samt att en lämplig och nödvändig cirkulation mellan vapendepartementets personal samt personalen vid inspektioner och truppförband svårigen kan ordnas på ett fullt tillfredsställande sätt.

Även mot överflyttningar av signalmaterielen och den ingenjörtekniska materielen från fortifikationsdepartementet till vapendepartementet hava erinringar framförts från närmast berörda myndigheter.

En granskning av handlingarna i målet synes giva vid handen, att övertägande skäl anförts *mot* berörda organisationsförslag samt att det sammas genomförande i alla händelser för närvarande icke kan anses nödvändigt.

På grund av vad sålunda framhållits samt under hänvisning till min motion i första kammaren föregående år nr 269 får jag hemställa, att riksdagen vid behandling av »Bilaga till 1930 års statsverksproposition: Fjärde huvudtiteln» måtte besluta,

att »Utkast till instruktion för lantförsvarets centrala ledning» fullständigt omarbetas;

att chefen för hären tillsättes genom fullmakt och erhåller en lön av 21,000 kronor;

att antalet kaptensbeställningar vid generalstabskåren bibehålles vid nuvarande 34;

att benämningen generaladjutant ersätter benämningen generalkvartermästare;

att arvodena för samtliga aktuarier i generalstaben utgå med ett belopp av 3,600 kronor per år och befattning;

att befattningen såsom inspektör för artilleriet icke skiljes från befattningen såsom chef för vapendepartementet ävensom att signalmaterielen och den ingenjörtekniska materielen icke överflyttas från fortifikationsdepartementet till vapendepartementet;

att de nuvarande brigadchefsbeställningarna vid arméfördelning icke disponeras för andra befattningar; samt

att beställningarna militärbefälhavare i Övre Norrland och kommandant i Bodens fästning bibehållas.

Slutligen hemställer jag, att i motiveringen beträffande försvarets högsta ledning, försvarsgrenschefernas befogenhet samt kommandomålen hänsyn toges till vad jag härutinnan anfört ovan samt i min meromnämnda motion i första kammaren förlidet år nr 269.

Stockholm den 20 januari 1930.

C. G. Hammar skjöld.
